

О стању у Србији и о томе зашто није оптимиста говори уважени српски историчар и редовни члан Српске академије наука и уметности др Василије Крестић.

– Када говоримо о садашњем стању у Србији: политичком, економском и социјалном, морам да признам да се прибојавам да се ради о врло дубокој кризи, и нимало нисам оптимиста. Нисам – јер процењујем да нема довољно воље а ни способности код оних који воде ову земљу да нас извуку из ове агоније. Реч је о кризи која је глобалног карактера. Читаво наше окружење је у таквој ситуацији и питање је да ли ће се пронаћи излаз, или не. Бојим се да се предузимају мукотрпни кораци, а да се не предузимају – прави. Та криза је у целом свету, и хајде да кажемо да нисмо запали у њу сопственом кривицом, али се бојим да пролазимо кроз политичку, националну и кризу духа, и то прилично озбиљну. И морало би да се изнађу решења. Али, када је реч о нашем политичком руководству, оваквом саставу нашег руководећег тима, овакве Владе, ја нисам оптимиста. Бојим се да има много погрешних потеза, да има раскорака међу њима самима, да не постоји јединствен став о бројим питањима, а да не причам о потпуно погрешим потезима – о уласку Србије у НАТО, или сећате се, пре неколико месеци, покушаја да се наши војници пошаљу на војне маневре у Грузију. Према мом мишљењу био је то скандал нашег актуелног руководства у који нипошто не бисмо смели да западнемо, ако желимо да водимо мудру политику. Са друге стране, мука ми је од те снисходљивости према Западу и од тога што немамо нимало достојанства, господства, што смо једноставно постали послушници и додворавамо се свима редом, дозвољавамо да нам кроје капу и деле лекције, да о нама изричу судове. За мене као члана ове националне и државне заједнице то је просто увредљиво. Мислим да бисмо морали тога да се ослободимо – каже академик Крестић коментаришући садашње прилике у нашој земљи.

□ На који начин можемо то да превазиђемо?

– Морали бисмо прво да се ослободимо овог неспособног руководства да бисмо стварно стали на ноге. Немам илузије о снази наше земље, о могућности да се неком силом одупремо злу, али сматрам да бисмо много мудријом дипломатијом од неких нових способнијих дипломата то могли да очекујемо. Не сумњам да у народу постоје мудрији и способнији од ове гарнитуре од које не очекујем заиста ниша добро. Посебно ме забрињава криза, која је у овом тренутку везана не само за Косово и Метохију, него и за Војводину. Када је реч о једној и о другој нашој регији, мислим да су ту повлаче апсолутно погрешни потези, при том се уопште не мисли на дуге стазе, него на дневно-политичке шићарцијске интересе, који нас доводе у све дубљу кризу. Не може се

подређивати државни интерес партијским интересима што се, нажалост, код нас чини. То је тако и на Космету, а још је упадљивије када је реч о Војводини, и о овом Статуту Војводине.

Ваш став о овим озбиљним проблемима познат је српској јавности.

– О томе сам много писао, говорио, држао беседе. Мој став је јасан. Прво треба поштовати Устав, без обзира на то да ли смо ми задовољни Уставом, да ли он овакав какав је, одговара нашим интересима, или га треба мењати. Устав мора бити поштован! Међутим, ако имате толику дискрепанцију између Устава и статутарних одредаба на које је у јавности указано, а упркос томе се тежи формалним прекрајањима, брисањем неких речи или интерпункција, онда је то права катастрофа. Чињеница је да је Статут настао у коалицији између, у овом тренутку, владајуће странке ДС са Савезом војвођанских Мађара и Лигом социјалдемократа Војводине и Ненадом Чанком. Ако је то нека предизборна коалициона партнерска договорачка политика она не би смела да доводи у опасну ситуацију питање територијалног интегритета. Међутим, да би сачувала освојену власт, очигледно је да владајућа странка – која би могла и сама у Војводини да влада – заправо не жели да изневери своје коалиционе partnере и неким козметичким средствима покушава да исправи, дотера, улепша Статут како би он могао да прође. А њиме се истински иде ка томе да се доведе у питање статус Војводине у оквиру Србије! Чим има толико надлежности које се дају Војводини као аутономној покрајини, које не припадају ниједној аутономији, онда је јасно да је то пут који води ка сецесији. Ми смо морали до сада да стекнемо велико искуство о томе како је остварена сецесија наших северозападних република и која су све средства примењивана, а да не бисмо сада уочили да се иде истим путем када је реч о Војводини. По мом дубоком уверењу, то је антидржавни акт људи који гледају да задовоље своје ситне бирократске интересе.

Колико нам све чешће најављивана регионализација може донети добра?

– Околности у нашој држави су такве да се питам да ли нам је уопште потребна регионализација. Регионализација, при овако слабом духовном стању у којем се налазимо може да нанесе штету целој држави, не само када је реч о аутономији и Статуту него и у другим областима. У овом случају проблем је не само са Косовом и Метохијом и Војводином, него и са Рашком, па са источном Србијом, где се јавља проблем Влаха и све испољеније политике за неком сепарацијом, регионализацијом. Бојим се да полако идемо у растакање државе. Наравно да нисам за крути централизам, али при оваквом стању и после свега што смо као народ доживели у претходном периоду, крхком осећању духовног јединства сматрам да се држава мора водити

рационалније, другим путем, а не дозволити да се ситно цепка час на северу, час на југу, па на југоистоку...

Могућност да Србија приступи НАТО-у, усложњава ионако катастрофалну ситуацију у земљи.

– Не можемо и не смемо дозволити ни на који начин да дођемо у било какав сукоб са Русијом. Русија је показала, и сада председник Медведев, да је наш вековни партнер. Коначно, од снаге Русије зависи у много чему наш опстанак и независност. Нама Русија не мора и не треба материјално да помогне, што она и чини на разне начине, она треба да буде јака и да би могла да нам буде нека врста залеђине, што је много пута и била не употребљавајући увек оружје. Али када је требало, знала је и да употреби и оружје, и улиматумима да стави до знања да је заинтересована за Србију и њену судбину. Ако се ми придружимо НАТО-у, наши руководиоци, политичари морају да буду свесни последица. Са тенденцијама које има НАТО при окруживању Русије, с једне стране Грузија, са друге нордијске земље, па Литванија, Украјина, јасно је да је то усмерено против руских интереса. Уколико приступимо у НАТО онда аутоматски стајемо на „другу“ страну! Поставља се питање чему то? Због чега не сачувамо неку врсту неутралности и не одржавамо добре односе са Русијом на исти начин као и са Западом? Ако нас неко условљава, не пристаје на то да будемо независни, онда се једноставно морамо приклонити ономе ко нам је био вековни партнер, за којег знамо да је проверени пријатељ. Са друге стране, знамо и то ко нам није проверени пријатељ, знамо шта су нам чинили и каква су нам зла наносили, и сада ти исти да нам кроје капу, да буду надређени, да нам постану саветодавци. То је за мене просто невероватно! Да се разумемо, ја не желим да се са њима конфронтирамо, знам шта је сила и колика је то сила, али не желим да будемо слуга оних који нам не чине добро.

Општенародни референдум о евентуалном приступу Србије НАТО био би можда најбоље решење.

– Мислим да је српски народ то већ јасно ставио до знања, иако га више нико и низашта не пита. Видело се да народ нема ништа против Европске уније и да смо свесни да припадамо том делу света. Али улазити у војне савезе и прихватати обавезе које проистичу из војног савеза, које неће бити нимало јефтине, поготово ако наша деца треба да иду да ратују за рачун интереса неких држава које дођу у сукоб са „некима“, а зна се какви су услови у НАТО пакту – један за све, сви за једног – озбиљан је сигнал, упозорење да добро преиспитамо своје опредељење.

Вратимо се на Космет. Подсећамо, да се САНУ поводом шиптарског „самопроглашења”, није огласила на прави начин, онако како то доликује репрезентативној српској научној институцији?

– Пре него што вам одговорим, морам да кажем да став наших званичника који воде нашу политику и који се посебно оглашавају поводом ситуације на Косову и Метохији није увек јасно дефинисан. Бојим се да је тачно упозорење које сам недавно прочитао од једног немачког историчара. У једном тексту, говорећи вероватно у име немачке политике, рекао је да српске политичаре какви су, рецимо, председник Тадић или Ђелић, не треба увек слушати шта кажу о Косову и Метохији, него како то кажу. Другим речима, немачки историчар хоће да каже да се наши политичари полако и вербално припремају да прихвате статус који нам је наметнут такозваним самопроглашењем. Плашим се да све иде у поменутом правцу и да треба само да прође време, да се одабере тренутак када ћемо то и прихватити. У том смислу, мислим и да је САНУ, са руководством које имамо, веома прилагодљива, и да се Академија пријања текућој политици. Пристајући уз политику која води ову земљу САНУ нема самостални став, при чему се брани изговором да не жели да улази у дневну политику. Међутим, треба раздвојити по значају и разликовати шта је то дневна политика, а шта је национални и државни интерес. Треба разграничити шта је партијска политика, а шта је интерес за очување територијалног интегритета.

Био је прилично јак унутрашњи притисак да се САНУ поводом Статута Војводине званично огласи и да га одбаци.

– САНУ са својим људима који баве правном и историјском науком требало је да анализира тај документ и стави читавој јавности до знања о чему се ради и какав је то документ. Нажалост, под руководством нашег председника Хајдина, одбијено је на седници Председништва да се заузме такав став и само је решено да се Академија огласи по оној одредби Статута који се тиче оснивања војвођанске академије. Дакле, ту видите да Академија чак ни самој себи није доследна. САНУ и не треба да се бави дневном политиком и страначким односима, али када је реч о кључним, стратешким интересима, онда је САНУ дужна да заузме став и да са њим изађе пред јавност, без обзира на то да ли ће то некоме одговарати, или неће, као што је учинила Српска православна црква. Будући да је владајућа странка та која се залаже за Статут Војводине, наше „мудро” руководство није прихватило да се на изванредан начин супротстави таквој политици. То није добро за углед Академије и српски народ у целини. Импонује ми што је СПЦ реаговала, а тужан сам што то САНУ није урадила.

Да ли сматрате да би у овом моменту било корисно да се поново објави често прозиван Меморандум из 1986. године?

– Меморандум ће сигурно у историјској перспективи доживети другачије оцене него што их је доживео у кризно време. Меморандум је, заправо, нападнут у исто време када је нападнута и читава Србија због наводног великог српства и због жеље да се створи етнички чиста српска велика државна територија. Меморандум је доживљавао судбину коју су доживљавали сви Срби, па и тадашња српска државна политика. Иначе, Меморандум је објављен на енглеским, француском, чак два издања, и на немачком језику. На српском језику објављена су два издања. Једно је објавио САНУ, а друго, пре четири године, Издавачка кућа „Борба”. Мислим да је у овом тренутку заинтересовани део јавности снабдевен у довољној мери примерцима Меморандума, што не значи да нове генерације неће пожелети да га имају. Са историјског становишта Меморандум ће доживети рехабилитацију, не само у нашем народу, него и од оних који су га жигосали необјективно и под притиском. А жигосан је из политичких потреба у часу када је Србију требало бацити на колена и довести је дотле, да се изгуби Косово и Метохија и да на тој нашој територији добијемо „Бондстил”. Све је то било у истој функцији. Ми у Академији треба да будемо поносни на Меморандум, поносни што смо у једном тренутку изашли пред јавност са таквим текстом, што смо схватили колико је кризна ситуација у ондашњој Југославији, уочили да је Југославија на прагу распадања и што смо покушали да станемо на пут таквом распаду, како се касније и догодило. Прави интелектуалац, дакле, мора да има храбрости да увек каже истину, да се за њу бори и шири истину у народу.

(Разговарала **Биљана Живковић**)